

Συλλογή της Νομολογίας

Υπόθεση C-3/20

AB,
CE
και
«MM investicijas» SIA

(αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Rīgas rajona tiesa)

Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 30ής Νοεμβρίου 2021

«Προδικαστική παραπομπή – Πρωτόκολλο (αριθ. 7) περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μέλος οργάνου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας – Διοικητής εθνικής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους – Ασυλία όσον αφορά την ποινική δικαιοδοσία – Κατηγορία η οποία συνδέεται με τις δραστηριότητες που ασκούνται στο πλαίσιο των καθηκόντων εντός του κράτους μέλους»

1. *Προνόμια και ασυλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μέλος οργάνου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) – Διοικητής εθνικής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους – Ετεροδικία – Προϋπόθεση – Πράξεις τελούμενες υπό την επίσημη ιδιότητα μέλους οργάνου της ΕΚΤ – Λήξη της θητείας του οικείου μέλους – Δεν ασκεί επιρροή*
(Πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 11, στοιχείο α', 17 και 22 § 1)

(βλ. σκέψεις 36-50, 52-54, 94, 97, διατακτ. 1, 2 και 5)

2. *Προνόμια και ασυλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μέλος οργάνου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) – Διοικητής εθνικής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους – Ετεροδικία – Λειτουργικός χαρακτήρας – Άρση της ασυλίας – Προϋπόθεση – Μη προσβολή των συμφερόντων της Ένωσης – Εκτίμηση επιφυλασσόμενη στην ΕΚΤ – Περιθώριο εκτιμήσεως – Όρια – Δικαστικός έλεγχος*
(Πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 11, στοιχείο α', 17 και 22 § 1)

(βλ. σκέψεις 57-59, 74-77, διατακτ. 3)

3. *Προνόμια και ασυλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μέλος οργάνου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) – Διοικητής εθνικής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους – Ετεροδικία – Προϋπόθεση – Πράξεις τελούμενες υπό την επίσημη ιδιότητα μέλους οργάνου της ΕΚΤ – Εκτίμηση επιφυλασσόμενη στην ΕΚΤ – Εξαίρεση – Πρόδηλη απουσία, δυνάμενη να*

διαπιστωθεί από τις εθνικές αρχές, πράξεως διενεργηθείσας υπό επίσημη ιδιότητα – Δικαστικός έλεγχος
(Πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 11, στοιχείο α', 17, 18 και 22 § 1)

(βλ. σκέψεις 60-73, 75-77, διατακτ. 3)

4. *Προνόμια και ασυλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μέλος οργάνου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) – Διοικητής εθνικής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους – Ετεροδικία – Περιεχόμενο – Εθνική ποινική διαδικασία – Μέτρα έρευνας, συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων και επίδοση του κατηγορητηρίου – Αποκλεισμός – Όρια*
(Πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 11, στοιχείο α' και 22 § 1)

(βλ. σκέψεις 79-87, 89, 90, διατακτ. 4)

5. *Προνόμια και ασυλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μέλος οργάνου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) – Διοικητής εθνικής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους – Ετεροδικία – Περιεχόμενο – Εθνική ποινική διαδικασία – Χρησιμοποίηση, σε άλλες δικαστικές διαδικασίες, των αποδεικτικών στοιχείων τα οποία συνελέγησαν κατά τη διάρκεια της έρευνας – Επιτρέπεται*
(Πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 11, στοιχείο α' και 22 § 1)

(βλ. σκέψεις 88-90, διατακτ. 4)

6. *Προνόμια και ασυλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μέλος οργάνου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) – Διοικητής εθνικής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους – Ετεροδικία – Εθνικές ποινικές διώξεις για πράξεις που δεν εμπίπτουν στην ετεροδικία – Υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας – Περιεχόμενο*
(Άρθρο 4 § 3, εδ. 3, ΣΕΕ· πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 11, στοιχείο α', 18 και 22 § 1)

(βλ. σκέψεις 95, 96)

Σύνοψη

Όταν μια ποινική αρχή διαπιστώνει ότι οι πράξεις διοικητή κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους, για τις οποίες διεξάγει έρευνα, προδήλως δεν τελέστηκαν από αυτόν υπό την επίσημη ιδιότητά του, η διαδικασία εις βάρος του μπορεί να συνεχιστεί, δεδομένου ότι δεν ισχύει η ετεροδικία.

Ο εν λόγω διοικητής δεν ενεργεί, συνακόλουθα, υπό την επίσημη ιδιότητά του, όταν τελεί πράξεις απάτης, διαφθοράς ή νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Τον Ιούνιο του 2018 η λεττονική εισαγγελία απήγγειλε κατηγορίες εις βάρος του διοικητή της κεντρικής τράπεζας της Λεττονίας (στο εξής: AB) για τέλεση διαφόρων εγκλημάτων διαφθοράς παραπέμποντάς τον ενώπιον του Rīgas rajona tiesa (περιφερειακού δικαστηρίου Ρίγας, Λεττονία). Συγκεκριμένα, ο AB κατηγορείται για αποδοχή δύο προτάσεων δωροδοκίας συνδεδεμένων με διαδικασία προληπτικής εποπτείας η οποία αφορούσε λεττονική τράπεζα και για νομιμοποίηση εσόδων που προήλθαν από ένα εκ των ως άνω ποσών δωροδοκίας.

Ως διοικητής της κεντρικής τράπεζας της Λεττονίας, ο AB, του οποίου η τελευταία θητεία ως διοικητή έληξε τον Δεκέμβριο του 2019, ήταν επίσης μέλος του γενικού συμβουλίου και του διοικητικού συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητας αυτής, το περιφερειακό δικαστήριο Ρίγας διερωτάται αν, δυνάμει της ιδιότητάς του ως μέλους του γενικού συμβουλίου και του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ, ο AB μπορεί να απολαύει ετεροδικίας βάσει του άρθρου 11, στοιχείο α', του πρωτοκόλλου (αριθ. 7) περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹, το οποίο παρέχει στους υπαλλήλους και στο λοιπό προσωπικό της Ένωσης ετεροδικία για όλες τις πράξεις στις οποίες προέβησαν ενεργώντας υπό την επίσημη ιδιότητά τους.

Συγκεκριμένα, το περιφερειακό δικαστήριο Ρίγας αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο το προδικαστικό ερώτημα αν και, ενδεχομένως, υπό ποιες προϋποθέσεις και με ποιον τρόπο ο διοικητής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους μπορεί να απολαύει ετεροδικίας δυνάμει του πρωτοκόλλου περί των προνομίων και ασυλιών στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που έχει κινηθεί εις βάρος του.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

Το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου, υπενθυμίζοντας ότι όλοι οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών είναι μέλη του γενικού συμβουλίου της ΕΚΤ και ότι οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών που έχουν νόμισμα το ευρώ είναι, επίσης, μέλη του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ, παρατηρεί, καταρχάς, ότι το πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 22 του πρωτοκόλλου, εφαρμόζεται στην ΕΚΤ, στα μέλη των οργάνων της και στο προσωπικό της. Κατά συνέπεια, το εν λόγω πρωτόκολλο εφαρμόζεται στους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών, υπό την ιδιότητά τους ως μελών τουλάχιστον ενός οργάνου της ΕΚΤ.

Στο πλαίσιο αυτό, οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών μπορούν, ειδικότερα, να τύχουν της προβλεπόμενης στο άρθρο 11, στοιχείο α', του πρωτοκόλλου περί των προνομίων και ασυλιών ετεροδικίας για τις πράξεις στις οποίες προέβησαν ενεργώντας υπό την επίσημη ιδιότητά τους ως μελών οργάνου της ΕΚΤ. Κατά τη διάταξη αυτή, οι διοικητές αυτοί εξακολουθούν να χαίρουν της εν λόγω ετεροδικίας και μετά τη λήξη της θητείας τους.

Όσον αφορά το αντικείμενο και την έκταση της προστασίας που προβλέπει το άρθρο 11, στοιχείο α', του πρωτοκόλλου περί των προνομίων και ασυλιών, το Δικαστήριο υπογραμμίζει, στη συνέχεια, ότι δυνάμει του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω πρωτοκόλλου η ετεροδικία παρέχεται αποκλειστικώς προς το συμφέρον της Ένωσης. Το άρθρο 17, δεύτερο εδάφιο, του

¹ Πρωτόκολλο (αριθ. 7) περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2016, C 202, σ. 266, στο εξής: πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών).

ίδιου πρωτοκόλλου θέτει σε εφαρμογή την αρχή αυτή προβλέποντας ότι κάθε θεσμικό όργανο της Ένωσης υποχρεούται να άρει την ασυλία σε όλες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες εκτιμά ότι η άρση της δεν είναι αντίθετη προς τα συμφέροντα της Ένωσης.

Επομένως, εναπόκειται αποκλειστικώς στην ΕΚΤ, όταν επιλαμβάνεται αίτησης άρσης της ετεροδικίας διοικητή κεντρικής τράπεζας στο πλαίσιο εκκρεμούς εθνικής ποινικής διαδικασίας, να εκτιμήσει αν η άρση της ασυλίας του είναι αντίθετη προς τα συμφέροντα της Ένωσης.

Αντιθέτως, η ΕΚΤ και η αρχή που είναι υπεύθυνη για την ποινική διαδικασία εις βάρος διοικητή εθνικής κεντρικής τράπεζας έχουν συντρέχουσα αρμοδιότητα να διαπιστώνουν αν οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως ποινικό αδίκημα τελέστηκαν από τον διοικητή υπό την επίσημη ιδιότητά του ως μέλους οργάνου της ΕΚΤ και εμπíπτουν, ως εκ τούτου, στο πεδίο εφαρμογής της ετεροδικίας που προβλέπεται στο άρθρο 11, στοιχείο α', του πρωτοκόλλου περί των προνομίων και ασυλιών.

Όσον αφορά τον τρόπο κατανομής αυτών των αρμοδιοτήτων, το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι, όταν η υπεύθυνη για την ποινική διαδικασία αρχή διαπιστώνει ότι οι επίμαχες πράξεις προδήλως δεν τελέστηκαν από τον διοικητή κεντρικής τράπεζας υπό την επίσημη ιδιότητά του ως μέλους οργάνου της ΕΚΤ, η διαδικασία εις βάρος του μπορεί να συνεχιστεί, δεδομένου ότι δεν ισχύει η ετεροδικία. Τέτοια περίπτωση συντρέχει για τις πράξεις απάτης, διαφθοράς ή νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στις οποίες προέβη ο διοικητής κεντρικής τράπεζας κράτους μέλους, οι οποίες βρίσκονται, εξ ορισμού, εκτός του πεδίου των καθηκόντων ενός υπαλλήλου ή μέλους του λοιπού προσωπικού της Ένωσης.

Αντιθέτως, όταν, σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, η εθνική αρχή διαπιστώνει ότι οι επίμαχες πράξεις τελέστηκαν από τον ως άνω διοικητή υπό την επίσημη ιδιότητά του ως μέλους οργάνου της ΕΚΤ, πρέπει να ζητήσει την άρση της ετεροδικίας. Όταν η εθνική αρχή έχει ερωτηματικά ως προς το ζήτημα αυτό, οφείλει να διαβουλευθεί με την ΕΚΤ και, σε περίπτωση που η ΕΚΤ κρίνει ότι οι πράξεις τελέστηκαν υπό επίσημη ιδιότητα, να της ζητήσει να άρει την ασυλία του εμπλεκόμενου διοικητή. Τέτοιες αιτήσεις άρσης της ασυλίας πρέπει να γίνονται δεκτές, εκτός αν αποδεικνύεται ότι είναι αντίθετες προς τα συμφέροντα της Ένωσης.

Η τήρηση της ως άνω κατανομής αρμοδιοτήτων υπόκειται, εξάλλου, σε έλεγχο του Δικαστηρίου, το οποίο μπορεί να επιληφθεί προσφυγής λόγω παραβάσεως δυνάμει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ σε περίπτωση αθέτησης εκ μέρους των εθνικών αρχών της υποχρέωσής τους να διαβουλεύονται με το οικείο θεσμικό όργανο της Ένωσης, όταν δεν μπορεί ευλόγως να αποκλειστεί κάθε αμφιβολία ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής της ετεροδικίας. Αντιστρόφως, όταν η άρση της ασυλίας έχει απορριφθεί από το αρμόδιο θεσμικό όργανο της Ένωσης, το κύρος της αρνήσεως αυτής μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προδικαστικής παραπομπής ενώπιον του Δικαστηρίου ή και ευθείας προσφυγής του οικείου κράτους μέλους βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ.

Όσον αφορά το περιεχόμενο της προβλεπόμενης στο άρθρο 11, στοιχείο α', του πρωτοκόλλου περί των προνομίων και ασυλιών ετεροδικίας, το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι αυτή δεν αποκλείει τις ποινικές διώξεις στο σύνολό τους, ιδίως δε τα μέτρα έρευνας, τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων και την επίδοση του κατηγορητηρίου. Εντούτοις, αν, ήδη από το στάδιο των ερευνών που διεξάγουν οι εθνικές αρχές και πριν επιληφθεί της υποθέσεως δικαστήριο, διαπιστωθεί ότι ο υπάλληλος ή το μέλος του λοιπού προσωπικού της Ένωσης ενδέχεται να χαίρει ετεροδικίας για τις πράξεις που αποτελούν αντικείμενο των ποινικών διώξεων, εναπόκειται στις αρχές αυτές να ζητήσουν την άρση της ασυλίας του από το οικείο θεσμικό όργανο της Ένωσης. Κατά τα λοιπά, η ετεροδικία, καθόσον παρέχεται στον εμπλεκόμενο υπάλληλο ή στο εμπλεκόμενο μέλος του

λοιπού προσωπικού της Ένωσης μόνο για συγκεκριμένη πράξη, δεν αποκλείει τη δυνατότητα χρησιμοποίησης των αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια αστυνομικής ή δικαστικής έρευνας εις βάρος του εν λόγω υπαλλήλου ή μέλους του λοιπού προσωπικού σε άλλες διαδικασίες που αφορούν άλλες πράξεις μη καλυπτόμενες από την ετεροδικία ή στρεφόμενες κατά τρίτων.

Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, ακόμη και αν η ετεροδικία δεν ισχύει όταν το πρόσωπο που χαίρει ετεροδικίας κατηγορείται, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, για πράξεις οι οποίες δεν τελέστηκαν στο πλαίσιο των καθηκόντων που ασκεί για λογαριασμό θεσμικού οργάνου της Ένωσης, οι καταχρηστικές εθνικές διώξεις για πράξεις οι οποίες δεν καλύπτονται από την ετεροδικία με σκοπό να ασκηθεί πίεση στον εμπλεκόμενο υπάλληλο της Ένωσης θα ήταν, εν πάση περιπτώσει, αντίθετες προς την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, ΣΕΕ.